

Каденко О. О.
*адвокат, член Ради адвокатів України,
голова Комітету з питань БПД при НААУ,
заслужений юрист України*

ДО ПИТАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ АДВОКАТУРИ ВІД НАСЛІДКІВ ВІЙНИ

Боротьба України за свою незалежність у війні з російською федерацією примушує не тільки вести активні бойові дії, а й стратегічно планувати відновлення України після перемоги.

Указом Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022 «Питання національної ради з відновлення України від наслідків війни» створено спеціальний консультативно-дорадчий орган при Президентові України – Національну раду з відновлення України від наслідків війни (далі – Національна рада) [1].

Основними завдання цього органу є розроблення плану заходів з післявоєнновідновлення та розвитку України, визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, підготовка стратегічних ініціатив та проектів нормативно-правових актів.

Для належної роботи Національної ради утворюються 23 основних робочих груп (фактично утворено 24), серед яких і робоча група з питань юстиції [2].

22 липня 2022 року на Міжнародній конференції з питань відновлення України, яка проходила м. Лугано (Швейцарія), Уряд України представив План відновлення України [3].

Згідно опублікованих матеріалів робочої групи «Юстиція» відомо, що у цій сфері напрацьовано проект Плану відновлення України, який включає в себе такі змістовні частини: притягнення РФ до міжнародної відповідальності за збройну агресію та порушення інших норм міжнародного права; справедливий, незалежний і доступний суд, розвиток конституційного судочинства; удосконалення системи органів прокуратури; розвиток системи органів кримінальної юстиції, удосконалення інституту адвокатури, трансформація системи нотаріату; безпека суспільства та соціальна адаптація засуджених і ув'язнених, забезпечення утримання військовополонених [4].

Тобто, удосконалення інституту адвокатури є одним із напрямів відновлення України від наслідків війни.

Доцільність удосконалення адвокатури обґрунтована тим, що в умовах повоєнного відновлення України адвокатура є однією з важливих гарантій дотримання та забезпечення прав громадян, зокрема потерпілих від наслідків збройної агресії. Тому ключовими цілями за цим напрямом є приведення організації та діяльності адвокатури

до кращих міжнародних стандартів та стандартів країн Ради Європи, інституційної незалежності адвокатури, створення сприятливих умов надання ефективної та якісної правової допомоги постраждалим від війни особам, забезпечення повноти їх доступу до правосуддя як в Україні, так і за кордоном [4, с. 3].

План відновлення адвокатури складається з: опису 7 проблем, які потребують вирішення; визначення етапів такого вирішення; цілей, які необхідно досягти; терміну виконання; ризиків досягнення цілі; вимірювального показника досягнення цілі; загального розміру потреби у фінансових ресурсах; зв'язку цілі з іншими напрямками [4, с. 104-117].

Серед проблем, які потребують вирішення, визначено: неповну відповідність принципів адвокатської діяльності в Україні основним принципам адвокатської професії ЄС; посилення кваліфікаційних вимог до осіб, які мають намір отримати доступ до професії адвоката, запровадження прозорої процедури проведення кваліфікаційного іспиту, удосконалення інституту стажування; невідповідність порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України вимогам Закону України «Про публічні електронні реєстри»; необхідність розширення професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності; недосконалість самоврядності адвокатури; недосконалість процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності; невідповідність окремих положень правил адвокатської етики міжнародним стандартам адвокатської деонтології.

Для вирішення окреслених проблем, вбачається, що для відновлення адвокатури після війни необхідно досягти, крім іншого, таких цілей: скасування адвокатської монополії на надання професійної правничої допомоги; забезпечення доступу до роботи помічника адвоката осіб, які набули вищу юридичну освіту освітнього рівня «Бакалавр»; врегулювання питання гонорару успіху в окремих категоріях справ; зміна статусу НААУ та створення альтернативних професійних організацій адвокатів; збільшення строку давності притягнення до дисциплінарної відповідальності тощо [4, с. 104-117].

Основними ризиками досягнення цілей визначено: тривалий розгляд законопроектів в Парламенті та опір Національної асоціації адвокатів України, органів адвокатського самоврядування [4, с. 104, 105, 109, 111].

Жодного обґрунтування як визначення таких проблем, так і обрання відповідних цілей при їх подоланні оприлюднено не було. Відсутні й пояснення визначення самоврядних органів адвокатури як носіїв основних ризиків для змін у ній.

Такий проект Плану відновлення України викликав обурення у адвокатів і його негативно оцінив вищий постійно діючий орган адвокатського самоврядування – Рада адвокатів України [5].

Аналіз презентованого міжнародній та національній спільноті проекту Плану відновлення України в частині удосконалення інституту адвокатури

дозволяє прийти до наступних висновків:

1. Видається помилковим одночасне використання як синонімів слів «відновлення», «удосконалення», «реформування», адже зазначені терміни позначають різні процеси. Термін «відновлення» в контексті нашого дослідження означає повернення адвокатури у стан, який існував до війни, а термін «реформування» означає перетворення та зміну. Така помилка, на наш погляд, зумовлює підміну понять, за якої під виглядом відновлення адвокатури, яка інституційно від війни не постраждала, фактично планується її чергове реформування.

2. Є неправильним віднесення адвокатури та системи правосуддя в цілому до сфери юстиції, оскільки судова влада згідно Конституції України є відокремленою від виконавчої влади, а адвокатура та прокуратура – не належать до жодної гілки влади. Тобто, розробка плану реформ щодо адвокатури в межах робочої групи «Юстиція» є предметно невірно.

3. Хибним видається об'єднання єдиним планом реформування адвокатури та нотаріату, адже вони не є суміжними чи подібними інститутами та відрізняються між собою метою, предметом, формою та підставами функціонування, а також ступенем незалежності та моделлю управління.

4. Відсутність обґрунтування та розуміння проблем, задля вирішення яких і плануються зміни інституту адвокатури, призвело до алогічності їх зв'язку із цілями та інструментарієм Плану відновлення України. Наприклад, маючи на меті зміцнення інституту адвокатури, планується фактично ліквідація Національної асоціації адвокатів України, як його успішної та ефективної форми функціонування.

5. Обов'язковими умовами приведення Плану відновлення України в частині адвокатури у відповідність до вимог чинного законодавства та фактичного стану функціонування означеної сфери є: розмежування потреб у відновленні та потреб у реформуванні інституту адвокатури; виділення адвокатури, за потреби, в окрему змістовну частину Плану відновлення України; обґрунтоване визначення об'єктивних потреб у зміні інституту адвокатури та визначення адекватних способів подолання цих проблем; розробка будь-яких змін інституту адвокатури має відбуватись за визначальною участі Національної асоціації адвокатів України.

Список використаної літератури:

1. Питання національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України № 266/2022 від 21.04.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>

2. Робочі групи (заголовок з екрану). *Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. Урядовий портал.* URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi>

3. План відновлення України. Що презентували в Лугано (Заголовок

з екрану). URL: <https://suspilne.media/257340-plan-vidnovlenna-ukraini-so-prezentuvali-v-lugano/>

4. Проект плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Юстиція». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/justice.pdf>

5. НААУ ініціює проведення спеціального засідання РАУ з представниками Робочої групи «Юстиція» при Нацраді з відновлення України від наслідків війни (заголовок з екрану). *Веб-сайт Національної асоціації адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/news/7687-naau-iniciyuie-provedennya-special-nogo-zasidannya-rau-z-predstavnikami-robochoi-grupi-yusticiya-pri-nacradi-z-vidnovlennya-ukraini-vid-naslidkiv-vijni.html>.